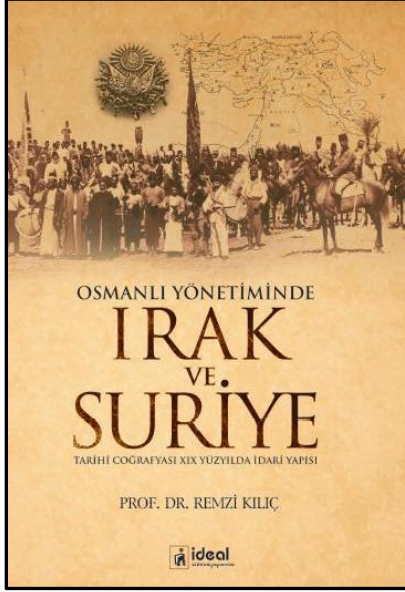

Remzi Kılıç, Osmanlı Yönetiminde Irak ve Suriye [Tarihî Coğrafyası - XIX. Yüzyılda İdarî Yapısı], İdeal Kültür Yayınları, İstanbul 2011.

Mehmet Deri*

MAKALE BİLGİSİ

Kitap İncelemesi

Book Review

Sorumlu yazar / Corresponding author :

* Niğde Üniversitesi

mehmet.deri@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6377-8341

Başvuru / Submitted : 12 Aralık 2022

Kabul / Accepted : 30 Ocak 2023

DOI: 10.21021/osmed.1222822

Atıf/Citation:

Deri, M. "Remzi Kılıç, Osmanlı Yönetiminde Irak ve Suriye [Tarihî Coğrafyası - XIX. Yüzyılda İdarî Yapısı], İdeal Kültür Yayınları, İstanbul 2011". Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, 16 (2023): 249-251.

Öz

İnsanlık tarihi boyunca yaşanan ve kayıt altına alınan pek çok olgu bugün Ortadoğu ve civarı diye tesmiye edilen coğrafyada gerçekleşmiştir. Bugünkü Mısır'dan Filistin'e, Arabistan'dan Basra Körfezi'ne, oradan da Mezopotamya (Irak ve Suriye başta olmak üzere) üzerinden Anadolu'ya kadar uzanan bu verimli topraklar, insanlığın ilk yerleşim yerlerindedir.

Genel olarak Ortadoğu; yerleşik medeniyetlerin kurulduğu, hayvancılığın başladığı, tarımın öne çıktığı, astronomik hesaplar ve sulama kanalları ile sistemleştiği, ilk devletlerin ve savaşçı imparatorlukların kurulduğu, yazının icat edilip kullanıldığı, ilk kanunların yazıldığı, ilk antlaşmaların imzalandığı, ticaretin ve ekonominin geliştiği, tek tanrılı dinlerin ortaya çıktığı ve ilk inanç yapılarının yükseldiği bir alan olmuştur.

Tanıtımı yapılan çalışmada; konular özlü bir şekilde ele alınmış, alanında konuyla ilgili temel kaynaklar kullanılarak zengin bir akademik literatürle hazırlanmış; Irak ve Suriye toprakları XIX. yüzyılın sonlarındaki idarî taksimatı göz önünde bulundurularak 'Tarihî Coğrafya' açısından akademik bir perspektiften incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Suriye, Irak, Tarihî Coğrafya, İdarî Taksimat

Abstract

Important milestones in human history have taken place in the Middle East area. These fertile lands, stretching from today's Egypt to Palestine, from Arabia to the Persian Gulf, and from Anatolia via Mesopotamia (mainly Iraq and Syria), are among the first settlements of humanity.

The Middle East, in general, is the only place where settled civilizations were established, animal husbandry began, agriculture came to the fore, astronomical calculations were made and irrigation channels became systematic, the first states and warlike empires were established, writing was invented and used, the first laws were written, the first treaties were signed, trade and economy developed, It has been an area where godly religions emerged and the first belief structures were raised.

In this study, the subjects were handled concisely and prepared with profound academic literature using primary sources on the subject, considering the administrative division at the end of the XIX. century perspective which is light on Iraq and Syria were examined from an academic perspective in terms of 'Historical Geography'.

Keywords: Ottoman State, Syria, Iraq, Historical Geography, Administrative Division.

Remzi Kılıç, Osmanlı Yönetiminde Irak ve Suriye [Tarihî Coğrafyası - XIX. Yüzyılda İdarî Yapısı], İdeal Kültür Yayınları, İstanbul 2011

1040'lı yıllardan itibaren Büyük Selçuklular, çeşitli Türk hanedanları ve beyleri, daha sonra Osmanlılar, Anadolu topraklarında olduğu gibi Irak ve Suriye topraklarında da hüküm sürmüşlerdir. Bölgede tarihî, kültürel ve medeniyet açısından önemli eserler inşa etmişler, bahsi geçen yerleri imar etmişler, buraların idaresi ve asayiş için yoğun çaba sarf etmişlerdir. Türk-Türkmen Oğuz beylerinin idaresi altında bu topraklar huzur, asayiş ve barış içerisinde asırlarca yönetilmiştir. Irak ve Suriye topraklarının önemli bir kısmı, Batılı araştırmacıların *Küçük Asya* dedikleri Anadolu topraklarının içinde kalmaktadır. Anadolu, Ön Asya veya Ortadoğu toprakları, asırlardır tarihî coğrafya ve idarî açıdan birlikte mütalaa edilerek bir bütünlük arz etmiştir. Doğu Roma'dan İslâm Medeniyetine geçen bu topraklar, Müslüman Oğuzlar ile Türk kökenli devletlerin hâkimiyeti altına girmiştir.

Araştırmaya konu olan, XIX. yüzyılda Irak ve Suriye topraklarının *Tarihî Coğrafya ve İdarî Yapı* açısından incelenmesi hususunun, Ortadoğu'nun coğrafi bütünlüğü ve dünyada XIX. yüzyılda meydana gelen gelişmeler göz önüne alındığında bölge ülkeleri ve dünya milletleri açısından, toplumsal barış için ne kadar önemli bir konu olduğu daha iyi anlaşılacaktır. 1991 yılında 1. Körfez Savaşı, 2003 yılında ise 2. Körfez Savaşı ile Irak topraklarının Amerika Birleşik Devletleri öncülüğündeki çok uluslu Koalisyon Kuvvetleri tarafından işgal edilmesi ve sonrasında yaşanan birtakım olumsuz gelişmeler dikkat çekicidir. Suriye'de Mart 2011'de başlayan ve yaklaşık 12 yıldır devam etmekte olan iç savaş ve sonrasında yaşanan siyasî, idarî, iktisadî, etnik ve mezhep temelinde olumsuz gelişmeler, bölgenin iyi tanınmasının ve analiz edilmesinin gerekliliğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Çalışmada, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti Devleti hudutları dışında kalan, Irak ve Suriye topraklarının XIX. yüzyılda idarî yapısı ile bu yerlerin tarihî coğrafyaları incelenmiştir. Bugün Irak ve Suriye topraklarında bulunan yerleşim yerlerinin, şehir ve beldelerin, tarihî seyir içerisindeki durumları araştırmada ağırlıklı olarak ele alınmıştır. Ayrıca çalışmada; Osmanlı Devleti yönetiminde XIX. yüzyıl içerisinde Lübnan, Filistin, Irak ve Suriye'deki şehirlerin idarî yapısı, konuyla ilgili temel eserlerden yararlanarak ortaya konmuştur. Bağdat, Şam, Halep, Musul, Kerkük, Kudüs-i Şerif, Beyrut, Basra gibi şehirler hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmuştur.

İncelediğimiz eser; giriş, iki bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

Girişte (s.19-36) araştırmanın amacı, önemi, gerekçesi ve faydalanılan kaynaklara yer verilmiştir.

Birinci Bölümde (s. 37-96); "*Irak ve Suriye'nin Genel Durumu*" başlığı ile Irak bölgesi; Irak adı, tarihî geçmişi, hudutları, tarihî coğrafyası bağlamında ele alınmış; daha sonra da Bağdat, Basra, Musul vilayetleri; adlarının nereden geldiği, sınırları, tarihî coğrafyası, idarî yapısı ve bu vilayetlere bağlı sancak, kaza ve nahiyeler ele alınarak incelenmiştir. Yine bu bölümde Zûr (Deyr-i Zûr) sancağı da tarihî coğrafya, idarî yapı, Zûr sancağına bağlı kazalar incelenerek bölüm sonlandırılmıştır.

İkinci Bölüm (s. 97-158); “*Suriye Bölgesi*” başlığını taşımakta olup bu bölümde Suriye bölgesi; Suriye adı, tarihî geçmişi, hudutları, tarihî coğrafyası bağlamında ele alınmış; daha sonra da Suriye, Halep, Beyrut vilayetleri; adlarının nereden geldiği, sınırları, tarihî coğrafyası, idarî yapısı ve bu vilayetlere bağlı sancak, kaza ve nahiyeler ele alınarak incelenmiştir. Yine bu bölümde Cebel-i Lübnan Mutasarrıflığı ve Kudüs Müstakil Mutasarrıflığı da tarihî coğrafya, idarî yapı açısından incelenmiş; Kudüs Tarihi ve Yahudilerin Filistin’i nasıl işgal ettiği konusuna da değinilmiştir.

Sonuç (s. 159-162) kısmında ise çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmış, ayrıca Ortadoğu’da son iki asır içerisinde cereyan eden faaliyetlere değinilmiştir.

Netice itibarıyla *Osmanlı Yönetiminde Irak ve Suriye (Tarihî Coğrafyası - XIX. Yüzyılda İdarî Yapısı)* başlıklı bu çalışma; başta Başbakanlık Osmanlı Arşiv belgeleri olmak üzere, Yâkût el-Hamevî, *Mucemu’l-Buldân*; Kazvinî, *Âsâru’l-Bilâd ve Ahbâru’l-İbâd*; Ahmed Rifat Efendi, *Lügat-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye*; Ali Cevad, *Memalik-i Osmaniyyenin Tarih ve Coğrafyası Lügatı*, Mehmed Hikmed Bey, *Coğrafya-yı Umrânî*, Abdurrahman Şeref Bey, *Coğrafya-yı Umumî*, Safvet Bey (Geylangil), *Yeni Resimli ve Haritalı Coğrafya-yı Osmanî*, Şemseddin Sami, *Kâmusu’l-A’lâm* gibi ilk elden önemli eserlerin olduğu zengin bir akademik literatür kullanılarak hazırlanmış olması, alanında yapılan ilk çalışmalardan olması, konuların bütüncül ve sistematik bir şekilde ele alınması, yazarının konuya olan hâkimiyeti ve özgün değerlendirmeleri, konuyla ilgili haritalar eklenerek görsel açıdan zenginleştirilmesi, kendi alanında yapılacak akademik araştırmalar için ciddi bir literatür katkısı sunması nedeniyle konuya ilgi duyan akademisyenler ve araştırmacılar için önemli bir başvuru niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

Kılıç, Remzi. (2011). *Osmanlı Yönetiminde Irak ve Suriye (Tarihî Coğrafyası - XIX. Yüzyılda İdarî Yapısı)*, İstanbul: İdeal Kültür Yayınları.